

Victor Deznai

(1884, Arad, Monarhia Austro-Ungară – 1968, Cluj, România)

Profesor de franceză, urbanist. Directorul Liceului Israelit din Timișoara, profesor universitar la Universitatea Bolyai Cluj¹

Biografie

Victor (Viktor) Deznai s-a născut într-o familie de evrei în 1884, la Arad, Monarhia Austro-Ungară. După ce a terminat liceul la Arad, a făcut studii universitare la Budapesta, iar în 1910 a obținut titlul de doctor în filosofie la Sorbonne, Paris.

Dr. Deznai Victor, fotografie pe tabloul absolvenților Liceului Israelit Timișoara. 1945

Din 1907 a ocupat postul de suplinitor, apoi de profesor la *Állami Főrealiskola* și director la *Munkásgimnázium*. În primul an al existenței *Liceului Israelit* din Timișoara, în 1919, a devenit directorul instituției și a deținut această funcție până în anul 1923, când, conform exigențelor administrației românești, a fost înlocuit de dr. Iosif Marcus care, originar din Cernăuți, stăpânea limba română. A continuat să predea limba și literatura franceză.

Între 1948-1950 a predat la Universitatea Bolyai din Cluj și la catedra de urbanistică. A trebuit să părăsească brusc catedra, fiind exclus în urma condamnării ginerelui său, Istvan Gardonyi, care a fost condamnat pentru "spionaj în favoarea apusului" la 25 de ani de închisoare (a fost eliberat în 1964), dar și din cauza cărții "A D-Terv", considerată subversivă. Legăturile cu occidentul se rupseră în timpul celui de al doilea război mondial, s-au refăcut după 1945 și s-au rupt definitiv după 1948.

După 1956 a fost "reabilitat" și reprimat în Uniunea Arhitecților din România și trimis în "vizită de lucru" în Uniunea Sovietică (a publicat reportaje, articole și monografii în ziarele și revistele clujene de limba maghiară, în special în "Korunk"). I s-a restituit pensia de profesor universitar și a continuat să lucreze la Biblioteca Institutului de

¹ Majoritatea informațiilor legate de biografia și opera lui Viktor Deznai provin din Régi(j)ovilág, 2012, p. 60, de pe wikipedia maghiară și de la [Francisc Drexler](#), nepotul lui Deznai.

Cercetare al Academiei Române, filiala Cluj, pâna în anul 1958.

În calitatea lui de profesor și director, Victor Deznai și-a pus amprenta pe evoluția celor cu care a fost în legătură, iar prin opera lui de urbanist, asupra abordării problemelor urbanistice.

A fost francmason, probabil membru al lojii timișorene; faptul i-a facilitat legături și corespondente. În biblioteca lui Francisc Drexler, nepotul lui, se află o carte de Jan Wils, cu dedicația "Mein Bruder..." și semnul celor trei puncte în triunghi, obișnuit între membrii confreriei. Printre alții, a corespondat și cu Meir Dizengoff (pe atunci primar al orașului Tel Aviv), francmason și el. A fost sionist, a donat la Keren Kayemet. Mare parte din documentele sioniste și masonice au fost arse în perioada procesului lui Gardonyi (1950-1951), de frica perchezițiilor. Era un om cu o vastă cultură europeană clasică. Vorbea câteva limbi. Se considera evreu neolog.

Biblioteca sa a fost donată Bibliotecii Academiei; documentele familiei (inclusiv uriașul pergament cu sigiliu de ceara roșie care începea cu "NOS RECTOR..."-diploma lui de doctor în filosofie, precum și portretul lui din perioada studiilor la Sorbona (pictat de un prieten, devenit pictor cunoscut, în 1905) s-au împrăștiat printre membrii familiei. A avut 3 fiice: Gizela, soția lui Gardonyi; Julia, căsătorită Winter, și Ana, căsătorită Drexler.

Lucrări de urbanistică

Încă înainte de Primul Război Mondial a studiat evoluția orașelor, iar din 1912 a numit acest studiu "urbanologie", termen preluat în literatura de specialitate, alături de termenul "urbanistică". Pe această temă a publicat aproximativ 50 de articole și studii în "Temesvári Hirlap", "Világ", "Független Ujság", "Ifju Kelet", "Kézirat", "Uj Kelet", "Huszadik Század", "Korunk", în "La vie urbaine" din Paris, "Zirkel", Stuttgart, "Oeuvres" din Geneva, "Tribuna", "Contemporanul", "Viața economică". Îl preocupa urbanizarea accelerată și problemele legate de dezvoltarea orașelor. A cunoscut și a colaborat cu arhitecți și urbanști celebri în perioada 1929-1939, printre care [Jan Wils](#) (stadionul olimpic din Amsterdam, 1928), [Le Corbusier](#) și în special [Gaston Bardet](#) (fondatorul "urbanismului cultural"). Ca și Bardet, Deznai vedea urbanismul ca funcție socială și economică a orașului (nu ca o ramură a arhitecturii urbane).

A participat la numeroase congrese de urbanistică, de exemplu, în 1934 la Lyon, iar în 1937 la Paris. În 1938 a fost ales vice-președinte al asociației pentru urbanism subteran la Paris; tot atunci a participat ca delegat din partea României la ședințele Ligii Națiunilor la Geneva.²

Lucrările lui Viktor Deznai continuă să fie citate și figurează în bibliografia unor cărți de urbanistică recente. Multe studii, rămase în manuscris, se găsesc la Biblioteca Academiei, filiala Cluj.

Publicații

- *A természetérzékéről a XVII. század francia irodalmában*, Budapest, 1907
- Deznai Viktor, *A Száva*, publicat în 1915
<http://www.huszadikszazad.hu/1915-december/kultura/deznai-viktor-a-szava>
- Archive infographique: un "flowchart" de 1931 pour remédier au "chaos social

² Amintirile nepotului lui Victor Deznai, Francisc Drexler. http://www.bjt2006.org/JD_Amintiri_4015.pdf

<http://www.martingrandjean.ch/archive-infographique-flowchart-1931-chaos-social/>

Documentul trimis de profesorul Victor Deznai la *Commission internationale de Coopération intellectuelle* este o mărturie a idealismului profesorului și intelectualului Deznai, care avea credința că prin colaborarea intelectualilor, prin educație și structurare se poate pune capăt violenței.

- *A lakás fejlődése az utolsó 100 évbe*, 1932, Timișoara
- *L'urbanisation du monde. Essai d'une science de la ville*. 1932. Menționat în https://halshs.archives-ouvertes.fr/file/.../Article_RHSH_R_Payre.doc

L'urbanisation du monde. Essai d'une science de la ville est publié en 1932 par l'Union internationale des villes. L'auteur, Victor Deznai, Docteur ès Lettres, ancien directeur du lycée de Temescar (Roumanie), étudie la « biologie des villes », leur psychologie, leur esthétique et, pour terminer, la philosophie de la ville. À la conférence internationale des villes de 1934, il a l'occasion de défendre son usage de la « science de ville », science « organique correspondant à la ville qui, elle, est un organisme vivant ayant ses organes, des fonctions, des origines, des conditions de développement, une âme, une individualité, un destin ». Trois années auparavant, il avait soumis à la Société des Nations, un projet d'institut d'urbanisme international ayant pour but de « cultiver la science internationale de la ville au service de la civilisation, du progrès et de la paix » (Archives de la Société des Nations (ONU, Genève), R2257, Lettre du Professeur Deznai au secrétaire général de la SDN, juin 1931.)

- Romanul *A D-Terv (Planul D)*, scris împreună cu ginerele său, [Ștefan \(István\) Gárdonyi](#), publicat în 1938, un roman-reportaj, aclamat de critici și distins cu Premiul Mikszáth. Prager Könyvkiadó, Pozsony 1938
- O istorie urbanistică a orașului Cluj
- *A Szovjetunió* (lucrare în două volume), 1946

http://tinread.bjt.ro/opac/bibliographic_view/2804;jsessionid=6EC2795DCD5289B742F476B39A9B0467

Surse

- wikipedia maghiară https://hu.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9znai_Viktor
- Régi(j)ovilág, 2012, p. 60

http://www.diasporatm.ro/regi/upload/files/Regijovilag_Evkonyv_2012.pdf

Din anul 2007, Fundația Diaspora din Timișoara a realizat o revistă dedicată orașului Timișoara, în cadrul periodicii *Lumea regiunii*, revistă în limba maghiară cu titlul *Regi(j)ovilag*. În 2012 a apărut un număr dedicat personalităților talentate din regiunea Timișoarei, cu un articol despre Victor Deznai.

- Francisc Drexler, Amintiri despre Victor Deznai http://www.bjt2006.org/JD_Amintiri_4015.pdf
- Amintiri despre prof. Victor Deznai, Bernhard Rothenstein si William Dorian <https://www.yumpu.com/ro/document/view/4394216/intalnirea-timisorenilor-la->

[haifa-27-mai-2011-bjt2006org/59](http://www.bjt2006.org/59)

- Francisc Drexler, Amintiri despre Victor Deznai
http://www.bjt2006.org/JD_Amintiri_4015.pdf
- Deznai Viktor, *A Száva*, publicat în 1915
<http://www.huszadikszazad.hu/1915-december/kultura/deznai-viktor-a-szava>
- *A Szovjetunió* (lucrare în două volume), 1946
http://tinread.bjt.ro/opac/bibliographic_view/2804;jsessionid=6EC2795DCD5289B742F476B39A9B0467